

GIỮA DỮ KIỆN VÀ NHẬN ĐỊNH CHỦ

Nếu đọc hàng loạt báo mấy ngày cuối tuần trước đồng loạt đưa tin rất gay cấn chuyện “Mỹ đòi Trung Quốc trả nợ trái phiếu thời nhà Thanh”, ai nấy đều tưởng Chính phủ Mỹ đang hay sẽ lấy 1.000 tỉ USD trị giá trái phiếu từng mua cách đây cả trăm năm từ Trung Quốc đem ra đòi chính quyền Bắc Kinh hiện nay trả nợ. Tất cả các bản tin này đều trích nguồn từ một bài viết của Hãng tin Bloomberg. Khó mà trách các báo Việt Nam đưa tin sai vì ngay chính trong các câu dẫn vào bài, Bloomberg cũng lấp lửng nói theo kiểu bước tiếp theo của Tổng thống Mỹ Donald Trump “rất có thể là”, hay chính quyền Trump “đang nghiên cứu” khả năng đòi nợ...

Trái phiếu làm đường sắt thời Mãn Thanh phát hành năm 1911. Ảnh: ANTIQUE COLLECTING

Bà Bianco và Tổng thống Trump. Ảnh: BLOOMBERG

◆ NGUYỄN VŨ

Nhưng phải nói ngay, cách dẫn vào bài của Bloomberg như thế là cố tình trộn lẫn giữa “dữ kiện khách quan” và “nhận định chủ quan của người viết”, gây sai lệch, làm độc giả hiểu nhầm, nên có thể tạo ra những tác hại chẳng khác gì tin giả. Đọc hết cả bài viết chẳng thấy có bằng chứng khách quan nào cho thấy Chính phủ Mỹ đang dự tính đòi nợ trái phiếu xưa cũ của Trung Quốc - tất cả chỉ là nỗ lực của những người Mỹ đang nắm giữ loại trái phiếu này vận động hành lang Chính phủ Mỹ gây áp lực giùm họ, để họ đòi nợ Trung Quốc. Trái phiếu do cá nhân nắm, Chính phủ

Mỹ đâu giữ đồng trái phiếu nào mà đi đòi nợ!

Ngay cả với dữ liệu khách quan, bài viết trên Bloomberg cũng sai khi nói trái phiếu có tuổi đời hơn 100 năm này là do Trung Hoa Dân Quốc phát hành sau cuộc cách mạng lật đổ nhà Thanh vào năm 1911. Thực tế trái phiếu này do nhà Thanh bán ra trên thị trường quốc tế với sự môi giới của các ngân hàng lớn ở London, Berlin, Paris và New York nhằm lấy tiền xây hệ thống đường sắt. Nhà Thanh sụp đổ, các xấp trái phiếu được bảo lãnh bằng vàng thành mớ giấy lộn. Kể từ đó, những người nắm giữ loại trái phiếu này tìm mọi cách để đòi nợ và những người khác lợi dụng nó để đi lừa đảo.

Chuyện lừa đảo thì mới năm ngoái, Ủy ban Giao dịch và chứng khoán Mỹ (SEC) từng cáo buộc mục sư Kirbyjon Caldwell và một đồng phạm dụ dỗ 29 nhà đầu tư, đa phần là các ông bà lớn tuổi về hưu, bỏ ra 3,4 triệu USD mua các trái phiếu thời Thanh này. Trong thông báo, SEC nói rõ đây là loại trái phiếu mang tính sưu tầm, không có giá trị đầu tư gì đáng kể.

Cho đến nay, nỗ lực đòi nợ rõ nhất là vụ kiện năm 1979 với bên bị kiện là Chính phủ Trung Quốc. Vụ kiện không được tòa Mỹ thụ lý với lý do không thể áp dụng hồi tố một đạo luật cho phép tòa án Mỹ xử các vụ kiện chính quyền nước ngoài đòi tài sản, bởi trái phiếu phát hành

vào đầu thế kỷ 20, trước khi có đạo luật này.

Thế nhưng vận động hành lang với Chính phủ Mỹ thì rất rôm rả. Jonna Bianco, đại diện cho một nhóm trái chủ, đã gặp được Tổng thống Donald Trump, chụp hình cùng ông này vào tháng 8-2018. Có thể đó là lý do Bloomberg mở bài như chúng ta thấy, bởi trong bài, Bloomberg dẫn lời bà Bianco cho rằng trái phiếu thời nhà Thanh có thể dùng như một đòn bẩy chính trị hữu ích trong cuộc chiến của ông Trump với Trung Quốc. Bà Bianco đồng sáng lập Quỹ Trái chủ Mỹ (ABF) vào năm 2001 để tập hợp những người đang nắm giữ trái phiếu Trung Hoa thời xưa. Bà khoe với Bloomberg là Quỹ ABF có

QUAN

những người ủng hộ nặng ký như Bill Bennett - bộ trưởng giáo dục thời Ronald Reagan, Brian Kennedy - nhà nghiên cứu ở Viện Claremont...

Sau khi cùng ông Kennedy gặp Tổng thống Trump, bà Bianco còn gặp được Bộ trưởng Tài chính Mỹ Steven Mnuchin, trong khi một đại diện khác của ABF gặp Bộ trưởng Thương mại Mỹ Wilbur Ross. Như vậy, dữ kiện khách quan là trái chủ gặp quan chức Mỹ, nhưng không biết họ bàn chuyện gì. Dữ kiện khách quan nữa cũng do Bloomberg tiết lộ là các nguồn tin khẳng định có các buổi tiếp xúc này, nhưng không nghĩ có khả năng khởi lại chuyện đòi nợ trái phiếu cũ. Ở đây Bloomberg cất công phỏng vấn thêm một chuyên gia về tái cấu trúc nợ nhà nước ở Đại học Duke, giáo sư Mitu Gulati. Ông bảo ắt ai nấy ở Bộ Tài chính đều nghĩ chuyện đòi nợ là điên rồ, nhưng cũng không loại trừ việc tìm ra luật sư giỏi để kích hoạt lại quá trình đòi nợ.

Tất cả chỉ có thế. Ngoài Bloomberg đăng tin này, không có báo lớn nào ở Mỹ đề cập đến đề tài lẽ ra là rất hấp dẫn này cả. Bởi dẫn nhập một cách chuyên nghiệp rằng trái chủ loại trái phiếu thời Thanh đang vận động Nhà Trắng buộc Trung Quốc đứng ra nhận nợ cũ thì không phải là tin - đó là chuyện đã cũ, kéo dài từ nhiều năm nay. Cách dẫn vào bài như của Bloomberg để "thời sự hóa" một chuyện cũ do chuyện mới thương chiến Mỹ - Trung là một loại câu khách nên cần cẩn thận khi tiếp nhận, kéo ta sẽ bị cuốn vào một mớ bùng bùng tin giả trộn lẫn tin thật rất méo mó. ■

MÓN NỢ MỘT THẾ KỶ

Không mấy người Mỹ từng nghe nói tới tuyến đường sắt Hồ Quảng (Huguang), chứ đừng nói là những trái phiếu được bán ra để làm tuyến đường đó. Nhưng vụ xối lại món nợ cũ ồn ào cuối tuần rồi cho thấy khi đụng tới tiền bạc, rất nhiều người sẽ không bao giờ quên, dù cho chuyện đã xảy ra... một thế kỷ trước.

◆ HẢI MINH

Các dữ kiện lịch sử như sau: tháng 5-1911, chỉ 5 tháng trước khi cuộc Cách mạng Tân Hợi nổ ra, lật đổ triều đình Mãn Thanh và thiết lập nền cộng hòa ở Trung Quốc, Thanh triều phát hành trái phiếu xây dựng tuyến đường sắt Hồ Quảng miền trung nam Trung Quốc. Chính quyền Trung Hoa Dân Quốc sau đó thừa kế món nợ này, vẫn tiếp tục trả lãi suất cho các trái phiếu tới năm 1939, khi chính quyền này phải rút lui vào sâu trong nội địa vì Trung Quốc bị Nhật Bản xâm lược trong Thế chiến II.

40 năm sau, tháng 11-1979, Russell Jackson và 8 trái chủ người Mỹ khác kiện ra tòa đòi cả vốn lẫn lãi cho các trái phiếu. Họ nộp đơn ở tòa liên bang khu vực bắc Alabama. Bị đơn lúc bấy giờ đã chuyển thành nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa. Bắc Kinh gạt bỏ vụ kiện, nói rằng là một nhà nước có chủ quyền, họ không thể bị kiện ở một tòa nước ngoài và đảng nào đi nữa thì các trái phiếu đó cũng là một "khoản nợ đáng ghê tởm" do một chính quyền nhùng nhàm gây ra, không phải để làm đường sắt, mà là để đàn áp người dân.

Chính quyền Trung Quốc lúc bấy giờ cũng nói trách nhiệm của những vụ kiện tụng như thế lẽ ra thuộc Bộ Ngoại giao Mỹ. Tuy nhiên, Bộ Ngoại giao Mỹ vẫn cho rằng Bắc Kinh nên cử luật sư tới Alabama nhằm tự biện hộ, bởi hầu hết các nước rơi vào hoàn cảnh đó sẽ làm như thế, và với tư cách là một bộ phận của nhánh hành pháp trong chính quyền Mỹ, Bộ Ngoại giao không thể can thiệp vào các quyết định của nhánh tư pháp.

Khi bộ trưởng ngoại giao Mỹ thời bấy giờ, George Shultz, thăm Bắc Kinh vào tháng 2-1983, bộ trưởng ngoại giao Trung Quốc lúc đó là Wu Xueqian (Ngô Học Khiêm) trao cho ông này một công hàm khẳng định "theo luật pháp quốc tế, Trung Quốc có quyền miễn trừ do chủ quyền quốc gia với bất cứ sự tài phán nào của một

tòa án nước ngoài, và chính quyền Trung Quốc không thừa nhận bất kỳ khoản nợ nào do các chính quyền phản cách mạng trong quá khứ đã gây ra ở Trung Quốc, và không có bất kỳ nghĩa vụ nào chi trả cho các khoản nợ đó". Công hàm đó nói rõ nếu "phía Hoa Kỳ, bất chấp luật pháp quốc tế, gấn việc chế tài như nói trên với các tài sản của Trung Quốc ở Mỹ, chính quyền Trung Quốc bảo lưu quyền thực hiện các biện pháp trả đũa tương xứng".

Công hàm 1983 này giải thích nhiều cho những động thái gấn đây ở Mỹ: lượng tài sản của Trung Quốc ở Mỹ có lẽ chưa bao giờ lớn như lúc này, và các trái chủ của trái phiếu Mãn Thanh tại Mỹ, với một tổng thống như ông Trump, không còn thấy hi vọng của họ là quá viễn vông như 40 năm trước nữa, khi vụ kiện 1979 của họ cuối cùng không được tòa án của Mỹ thụ lý.

Đây tất nhiên là một vấn đề công pháp và tư pháp quốc tế rất phức tạp. Các nhà nước hiện đại, đặc biệt là Trung Quốc, thực hiện nhiều hoạt động thương mại vượt ra khỏi khuôn khổ chính trị, qua các pháp nhân là công ty sở hữu nhà nước. Là hoàn toàn bình thường khi các công ty nhà nước này bị các cá nhân khởi kiện, ở Trung Quốc hoặc nước ngoài. Rắc rối là ở chỗ chính quyền Mãn Thanh không có sự phân biệt đó khi vay tiền để làm đường sắt Hồ Quảng, một dự án dân sự và thương mại hơn là chính trị.

Các chuyên gia cũng nhận định rằng về phía các trái chủ Mỹ, một thời điểm tốt hơn để nêu lại món nợ lẽ ra là năm 1966, khi chính quyền Mỹ chuẩn bị cho việc bình thường hóa quan hệ với Trung Quốc và yêu cầu các công dân Hoa Kỳ có tranh chấp tài sản với chính quyền Trung Quốc kê khai tranh chấp ở Washington. Lúc đó, có vẻ như đã không ai ra mặt. Nhưng ngay lúc này, ít ai ngờ hơn 100 năm sau, những trái phiếu do triều đình Phổ Nghi phát hành lại có thể gây ồn ào đến thế. Một lần nữa, ông Trump đã chứng tỏ rằng với ông trong Nhà Trắng, không điều gì là không thể! ■